

مصادیق طلاق عاطفی

بهاره سادات پوررضوی مجومرد

فاطمه جعفری

کبری گل محمدی

چکیده

براساس تعالیم اسلامی طلاق منفورترین امر در اسلام است. که طلاق عاطفی یکی از انواع طلاق بشمار می آید، که در هیچ دفتر قانونی ثبت نمی شود ولی سردی روابط پیامدی به مراتب بدتر از طلاق رسمی بر اعضای خانواده و جامعه می گذارد. این پژوهش که به شیوه کتابخانه ای انجام شده سعی نموده با روش توصیفی تحلیلی به بیان مصادیق طلاق عاطفی از جمله عدم رعایت حقوق زوجین که منجر به رفتارهایی چون بداخلاقی عیب جویی کردن از همدیگر ضرب و شتم و..... در بستر خانواده شده که به دنبال آن زوجین از پذیرش مسئولیت خانواده فرار کرده به انحراف جنسی و توجه بیش از حد به فرزندان و ادامه دوستی های مجردی روی می آورند و هر یک از زوجین تنها به خود و نیازهای شخصی شان توجه می کنند، دیگر تمایلی به ابراز عشق و محبت به یکدیگر ندارند و کانون خانواده که جایگاهی برای تامین آرامش زوجین است تبدیل به محیطی ناآرام شده که زن وشوهر به خاطر برآورده نشدن نیازهایشان دچار نوعی یاس و ناامیدی واحساس گناه شده و فشارهای روحی روانی که به آنها وارد شده که دچار نوعی انزوا طلبی و گوشه گیری شده و هر یک از زوجین تنها به خود و نیازهای شخصی شان توجه می کنند. هر خانواده به تناسب مشکلات زمینه ای که برایشان به وجود آمده شکل گیری مراحل طلاق عاطفی برایشان متغیر است.

کلیدواژه : طلاق، مصادیق، طلاق عاطفی، سردی روابط

مقدمه

از دیدگاه اسلام برای رسیدن به پله های ترقی و کمال انسانی، ازدواج و تشکیل خانواده جایگاه به سزایی دارد. خانواده ای که براساس معیارهای اسلامی و انسانی شکل بگیرد آرامش روح و روان و جسم انسان را تامین می کند. با به وجود آمدن صفا و صمیمیت و همدلی خستگی های روحی و جسمی از بین می رود.

برای شکل گیری یک ازدواج وجود یک رابطه ی گرم عاشقانه می تواند شرط لازم برای یک زندگی دونفره باشد؛ اما آنچه به بقای این رابطه کمک می کند، حفظ معیارهایی است که این رابطه را شکل داده است. در بسیاری موارد باگذشت زمان و بروز مشکلاتی علاقه بین زن و مرد کمرنگ شده و رابطه ی آنان چنان سرد می شود که گویی هیچ احساس عاشقانه ای که آنها را زیر یک سقف نگه دارد وجود ندارد. متأسفانه امروزه نوعی روابط زناشویی در خانواده ها در حال شکل گیری است که آن را به «زناشویی خاموش» یا طلاق عاطفی تعبیر می شود.

طلاق عاطفی عبارت است از زندگی های خاموش و خانواده های تو خالی که زوجین در کنارهم به سردی زندگی می کنند؛ ولی بنا به دلایلی هرگز تقاضای طلاق قانونی نمی کنند. در این مقاله سعی شده تا به معرفی مصادیق طلاق عاطفی بپردازیم، که شامل مواردی از قبیل: ۱- عدم رعایت حقوق متقابل ۲- عدم پذیرش مسئولیت خانواده ۳- عدم آرامش در محیط خانه ۴- ناهماهنگی در مسائل جنسی عدم ابرازعشق و محبت کلامی ۵- پایبند نبودن زوجین به وظایف شرعی می باشد. این مقاله در صدد پاسخ به این سوال است که ضمن آشنایی مخاطب با مصادیق طلاق عاطفی به پیشگیری از گسترش روز افزون این معزل در خانواده و جامعه جلوگیری شود.

عدم شناخت مصادیق طلاق عاطفی پیامدهای جبران ناپذیری بر خانواده ها دارد و منجر به گسترش طلاق عرفی در جامعه می شود. در کتاب «من و پنج وارونه» نوشته محمد اتان پور در سال 1395 به موضوعات محبت واقعی، محبت مجازی و آثار سوء آن و دلبستگی به جنس مخالف و راههای پیشگیری و درمان این رابطه پرداخته شده است؛ اما در این مقاله دلبستگی به جنس مخالف به عنوان یکی از مصادیق طلاق عاطفی ذکر شده ولی درمورد راهکارهای جلوگیری از آن مطلبی نیامده است. در کتاب «تنهای تنها» نوشته محمد صادق آقاجانی که در سال 1393 به بررسی نشانه ها و عوامل طلاق عاطفی قبل و بعد از ازدواج

پرداخته است؛ اما در این مقاله به صورت جزئی تر طلاق عاطفی را پس از ازدواج مورد بررسی قرار داده است.

در پایان نامه «طلاق عاطفی: زمینه ها و پیامدها» نوشته شهره روشنی در سال 1389 به بیان تجربیات طلاق عاطفی از زبان زنان پرداخته است؛ ولی در پژوهش پیش رو به صورت کلی مصادیق طلاق عاطفی در مردان و زنان بیان شده است، در پایان نامه «تعارض و اختلافات زناشویی در خانواده های درگیر طلاق عاطفی» نوشته ناهید زنگویی در سال 1395 به صورت تحقیق میدانی به بررسی تعارضات زناشویی پرداخته است؛ اما در مقاله پیش رو به روش کتابخانه ای به معرفی مصادیق طلاق عاطفی پرداخته است.

در مقاله «طلاق عاطفی و استراتژی مواجهه با آن» نوشته سوسن باستانی در سال 1389 به بررسی پیامدهای طلاق عاطفی و راهکارهای پیشگیری از آن پرداخته شده؛ ولی در این مقاله در مورد راهکارهای پیشگیری از طلاق عاطفی مطلبی ذکر نشده است. در مقاله «بررسی نقش عشق در پیش بینی طلاق عاطفی زنان و مردان متأهل» نوشته سید محمدرضا رضازاده در سال 1393 برکیف زندگی زنان در طلاق عاطفی اشاره شده است؛ اما در مقاله پیش رو به صورت کامل به بیان مصادیق طلاق عاطفی پرداخته شده است.

این مقاله در صدد پاسخ به این سوال است که مصادیق طلاق عاطفی در جامعه اسلامی چیست. هدف از این نوشتار علاوه بر شناخت مصادیق طلاق عاطفی و تطبیق دادن آن بر زندگی شان به دنبال پیدا کردن عوامل به وجود آورنده و راهکارهایی برای جلوگیری از طلاق عاطفی در زندگی زوجین می باشد.

معنای طلاق

طلاق در لغت به معنای آزاد ساختن از قید و بند است و آنگاه به صورت استعاره در رها کردن زن از قید و بند ازدواج استعمال شده است.^۱

در شریعت نیز گسست پیوند زناشویی به فسخ یا طلاق صورت بگیرد.^۲

1. قرشی، قاموس قرآن، ذیل ماده طلاق؛ راغب اصفهانی، مفردات راغب، ذیل ماده طلاق

2. محقق داماد، بررسی فقهی حقوق خانواده، ص 379

طلاق انواعی دارد که در فقه امامیه طلاق را به بدعی و طلاق سنی تقسیم می کنند. مقصود از طلاق بدعی، طلاق نامشروع و حرام است که عبارت از طلاق در حال حیض و نفاس، طلاق در طهر غیر مواقعه و طلاق سه گانه که رجوعی بین آنها واقع نشده باشد که همه‌ی آنها باطل است.

طلاق سنی، طلاق مشروع و مجاز است که به بائن، رجعی و عدی تقسیم شده است.^۱

متاسفانه در سال های اخیر علاوه بر بالا رفتن درصد طلاق در کشورمان، نوع جدیدی از طلاق رواج پیدا کرده که از انواع طلاق های فقهی به شمار نمی آید که به آن طلاق عاطفی یا طلاق خاموش گفته می شود. طلاق که در هیچ دفتری ثبت نمی شود اما سردی روابط یا طلاق عاطفی همسران با هیچ مقیاسی جز درون افراد قابل سنجش نیست به همین دلیل افراد مادامی که زیر یک سقف زندگی می کنند، نوع روابطشان قابل ثبت نیست؛ اما متاسفانه میزان طلاق عاطفی 2 برابر طلاق های رسمی است.

طلاق عاطفی

در بعضی خانواده ها زن و مرد در کنار هم به سردی زندگی می کنند ولی تقاضای طلاق قانونی نمی کنند. در واقع برخی ازدواج ها با طلاق پایان نمی یابند. « طلاق عاطفی به معنای گشوده شدن گره مهربانی و عاطفی زن و شوهر است. در طلاق عاطفی، همسران از یکدیگر جدا نمی شوند و در حقیقت زیر یک سقف زندگی می کنند؛ اما دیگر در میانشان از عشق و صفا خبری نیست. آنها زندگی روزمره شان را می گذرانند؛ ولی دیگر نشاط و احساسات همسری را در نمی یابند و به یکدیگر عشق نمی ورزند و کم کم از نقش حقیقی همسری خارج شده و به هم خانه بودن بسنده می کنند.»^۲

طلاق عاطفی گونه ای جدایی و نوعی از طلاق است که زوجین یکدیگر را به شدت منفی و کم ارزش ارزیابی می کنند؛ اما به دلایل گوناگون یا به علت یکسری شرایط خاص زیر یک سقف زندگی را ادامه می دهند.

1. صفایی، امامی، مختصر حقوق خانواده، ص 251.

2. قاسمی، صمیمانه با همسران، ص ۲۰.

از دیدگاه اسلام، ازدواج و تشکیل خانواده اهداف متعددی دارد از جمله : ۱- پاسخ به ندای غریزه و فطرت ۲- ایجاد کانون آرامش برای دو همسر ۳- داشتن فرزند و تربیت کودکان و نوجوانان صالح، سالم و نیکوکار ۴- حفظ عفت و پاکدامنی ۵- دوستی، محبت و عشق ۶- تامین سلامت جسم و روان و برقراری تعادل در وجود آدمی ۷- کمک به تکامل و رشد یکدیگر ۸- ارضاء و اقناع میل جنسی.^۱

و در بعضی از خانواده ها به دلیل آسیب هایی که می بینند روابط غیر دوستانه بین اعضا جایگزین مهر و محبت، صفا و صمیمیت شده و به اهداف زندگی مشترک هیچ پایبندی ندارند از جمله:

الف : عدم رعایت حقوق زوجین

برقراری رابطه مناسب بین زن و شوهر، قدردانی از همسر، مهربانی و خوشروئی از مهم ترین راهکارهایی است که از بروز طلاق عاطفی جلوگیری می کند. شخصیت انسان حق مسلم اوست که نباید توسط دیگران نادیده گرفته شود. در محیط خانواده چون زن و مرد به منزله یک روح در دو بدن هستند، احترام به شخصیت دیگری احترام به خود شمرده می شود و عامل مهمی برای تحکیم زندگی است. یکی از عوامل بسیار مهم در طلاق عاطفی رفتارهای نامناسب یکی از همسران یا هر دوی آنهاست؛ سوء معاشرت زوجین به دلایلی رخ می دهد و در نتیجه دلسردی نا امیدی در خانواده را فراهم می کند.

1- بداخلاقی

بداخلاقی در تمام مراحل زندگی، عملی ناپسند به شمار می آید؛ اما ناپسندی آن در درون خانواده بیشتر است. پیامبر صلی الله علیه و آله می فرماید : « بدترین شما کسی است که بد اخلاق تر، پرهزینه تر و برای خانواده اش گران بارتر باشد.»^۲

بداخلاقی هریک از همسران، همه‌ی اعضای خانواده را خسته و دلزده می کند، بد اخلاقی زن یا شوهر سبب می شود که طرف دیگر را به مقابله با او برخیزد و یا از او فاصله بگیرد و ارتباط شان همواره با استرس و نگرانی همراه باشد.^۱

1 . صافی، خانواده متعادل، ص 14 تا 19

2 . الهمدانی، الفردوس بمأثور الخطاب ، ص 370

۲- پرداختن بیش از حد به مشکلات

معمولا طلاق عاطفی با گله و شکایت زوجین نسبت به یکدیگر شروع می شود؛ یعنی زن و شوهر در مورد انتظاراتی که برآورده نشده، صحبت می کنند و همیشه نیمه خالی لیوان را مشاهده می کنند و زمانی که زندگی زوجین خالی از مهر و محبت می شود دیگر توجهی به نکات مثبت یکدیگر ندارند، اغلب توجهشان به بیان کمی و کاستی های زندگی معطوف می شود.

هیچ گاه فراموش نکنیم که چرخ زندگی همیشه آن گونه ای که ما می خواهیم به گردش در نمی آید، ناملایمات و سختی ها همیشه در زندگی پیش می آید؛ پس در این موقعیت ها باید با شرایط نامساعد زندگی ساخت؛ چرا که عدم تحمل شرایط زندگی را به کام همسران تلخ می کند. امام باقر علیه السلام فرمودند : «کسی که مدارا کردن را رها کند، امور ناخوشایند به او نزدیک می شود.»^۱ بنابراین زندگی شیرین در سایه سازش و مدارا کردن جلوه گر می شود.

1 . مجلسی، بحارالانوار، ج ۷۵ ، ص ۳۶۳.

نتیجه گیری

همیشه شکست در ازدواج به طلاق قانونی نمی انجامد، خیلی از زوج ها هرچند از یکدیگر جدا شده اند اما در حقیقت زندگی جداگانه ای دارند آنها در یک خانه زندگی می کنند، ولی جدا از هم تصمیم می گیرند، تفریحات جداگانه ای دارند، باهم گفت و گو نمی کنند، از حال هم باخبر نیستند. به طور کلی اگر انگیزه شروع زندگی مشترک درست نباشد، زن و مرد تمایلات خود را در نظر بگیرند و تن به ازدواج دهند سرانجامی جز سردی و بی تفاوتی نخواهد داشت. زن و مرد پس از یک دوره طولانی دعوا و جر و بحث از این وضعیت خسته و وارد مرحله بی تفاوتی می شوند.

زندگی در شرایط طلاق عاطفی زوجین را به طرف مشکلات روحی و روانی سوق می دهد و آنان را مجبور به زندگی اجباری زیر یک سقف می کند طلاق عاطفی روی روابط جنسی اثر گذار است، طلاق عاطفی فشارهای روحی روانی و عصبی فراوانی را به زوجین تحمیل می کند و سستی بنیان خانواده، بی اعتمادی طرفین، انحرافات اخلاقی و احتمال خیانت به همسر را در زوجین افزایش می دهد. زوجین علاوه بر دل سردی و بی توجهی به زندگی خود، و به زندگی سایر افراد خانواده بخصوص فرزندان بی تفاوت می شوند و خود همین امر به تنهایی لطمه و آسیب های روحی فراوانی به کودکان امروز و جوانان فردای کشور وارد می کند.

اهمیت نهاد خانواده به اندازه ای است که سلامت و سعادت فرد وابسته به داشتن خانواده ای بانشاط و سالم است. هرگونه آسیبی که متوجه این نهاد شود مستقیم یا غیر مستقیم تهدیدی برای رشد و تعالی جامعه می باشد؛ بنابراین برای بقای اجتماع لازم است به این موضوع اهمیت زیادی داده شود. اگر بنای خانواده از شالوده محکم نباشد در برابر سختی ها و مشکلات زندگی به سرعت از هم می پاشد.

زوجین برای محقق شدن زندگی بادوام در مرحله اول حقوق و وظایف خود را بشناسند و در مرحله بعد به وظیفه و تکلیف خود عمل کنند. اگر این دو اصل در زندگی زوجین رعایت شود، کار به بروز مشاجره، دعوا، شکایت و دادگاه و... کشیده نمی شود. باید هم زن در برابر شوهر مطیع، صبور، متحمل، قردان و وفادار باشد، هم شوهر نسبت به همسرش بردبار، نیکوکار، قدرشناس، احترام گذار و تامین کننده نیازهای معیشتی و آسایش باشد.

اگر زن و شوهر هردو به وظایف خود عمل نکنند، خانواده ای بی صفا، نا آرام، سرد و بی محبت خواهند داشت که زمینه ساز جامعه ای ناسالم خواهد شد. رفتار محسنانه، پایین آوردن سطح توقعات نامعقول، تقویت باورهای دینی و عفو و گذشت در برابر ضعف های طرف مقابل خانواده را از بروز طلاق عاطفی محفوظ می دارد. البته آنچه به عنوان مصادیق طلاق عاطفی در این مقاله گفته شد یکی تا دو مورد در هر خانواده معمولی هم مشاهده شود؛ ولی اکثر یا همه ی این موارد با هم در زندگی مشترک بسیار خطرناک و نشانه ی طلاق عاطفی بشمار می آید.

پیشنهادهای

۱- طلبه های پژوهشگر مقاله هایی در زمینه عوامل به وجود آورنده طلاق عاطفی، راه های پیشگیری و راهکارهای درمان طلاق عاطفی، تاثیر طلاق عاطفی بر فرزندان و جامعه بنویسند تا همه ی ابعاد طلاق عاطفی در جامعه شناخته شود.

۲- طلبه ها در حلقه های صالحین به طور مفصل مصادیق طلاق عاطفی را برای مستمعین بازگو کنند.

۳- مسئولین بهداشت و روان در کشور شرایطی فراهم کنند تا دسترسی آسان و ارزان به مشاوره روانشناسی قبل و بعد از ازدواج داشته باشند و فرهنگ مراجعه به روانشناس و روانپزشک در اقشار مختلف مردم تقویت شود تا مشکلات ریشه یابی شود و از بروز طلاق عاطفی در خانواده ها جلوگیری شود .

۴- در مراکز مشاورات قبل از ازدواج آموزش مهارت های ارتباط به زوجین آموزش داده شود.

۵- در صدا و سیما جهت آگاهی مردم از طلاق عاطفی و آسیب شناسی آن از مشاوران خبره دعوت به عمل آید.

به امید روزی که همه خانواده ها در کنار هم با صفا و صمیمیت و عشق زندگی کنند.

فهرست منابع

* قرآن، ترجمه مهدی الهه قمشه ای.

منابع فارسی

1. اسلامی، فاطمه، باهم ولی تنها، قم: دفتر نشر معارف، ۱۳۷۱ ه. ش
2. ترابی، مهدی، شکوفه سیب، قم: انتشارات اسوه، ۱۳۹۰ ه. ش
3. رفیعی محمدی، علی محمد، نسیم عشق، قم: انتشارات رسول اعظم (ص)، ۱۳۹۲ ه. ش
4. ساروخانی، سکینه، کاربردهایی از کلام وحی و ائمه برای بهتر شدن زندگی مشترک، یزد: توز و قلم، ۱۳۹۷ ه. ش
5. صافی، احمد، خانواده متعادل، تهران: انتشارات انجمن اولیاء و مربیان جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۶ ه. ش
6. صفایی، حسین، امامی، اسدالله، مختصر حقوق خانواده، تهران: نشر میزان، ۱۳۹۰ ه. ش
7. عسکری فر، حسین، نقش بهداشت و روان در ازدواج، بی جا: ناشر گفت و گو، ۱۳۸۰ ه. ش
8. غضنفری، علی، پیوند پایدار، تهران: انتشارات دلیل ما، ۱۳۹۵ ه. ش
9. فرید الحدیث، مرتضی، روایات ترتیبی از مکتب اهل بیت، بی جا: بی نا، ۱۳۶۶ ه. ش.
10. قاسمی، محمد علی، صمیمانه با همسران، قم: انتشارات نور الزهرا، ۱۳۹۳، چاپ اول
11. قرشی، علی اکبر، قاموس قرآن، تهران: اسلامیه، ۱۳۶۷ ه. ش
12. قرنی، عبدالله بن محمد، مکارم الاخلاق، بیروت: دارالکتب العالمیه، ۱۴۰۹ ه. ق

13. گری، جان، مردان مریخی و زنان ونوسی، (ترجمه : نیازی)، تهران: انتشارات
نجبا، ۱۳۸۱ ه. ق

14. محقق داماد، مصطفی، بررسی فقهی حقوق خانواده، بی جا: مرکز نشر علوم
اسلامی، ۱۳۷۸ ه. ش

15. مصطفوی، سید جواد، بهشت خانواده، قم: چاپ قدس، ۱۳۶۴ ه. ش

منابع عربی

16. احسان بخش، صادق، آثار الصادقین، بیجا: بی نا، ۱۳۷۴ ه. ش

17. حرعاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، قم: مکتبه الاسلامیه، ۱۳۹۸ ه. ق

18. الحسینی العالی، محمد بن الحسن، المواضع العدیدیه، قم: انتشار الهادی، ۱۴۰۶ ه.
ق

19. راغب اصفهانی، حسین بن محمد، مفردات راغب، بیروت: ناشر دار الشامیة،
۱۴۱۲ ه. ق

20. کلینی رازی، محمد بن یعقوب، الکافی، بیروت: دارالصعب و دارالتعارف، ۱۴۰۱ ه.
ق

21. مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، بی جا: انتشارات اسلامیه، بی تا

22. النسائی، احمد بن شعيب، السنن الكبرى، بیروت: دارالکتب العالمیه، ۱۴۱۱ ه. ق

23. نوری، میرزا حسین، مستدرک الوسائل، قم: موسسه آل بیت الاحیا التراث، ۱۳۰۸
ه. ش

24. الهمدانی، شیرویه بن شهردار الدیلمی، الفردوس بمأثور الخطاب، بیروت:
دارالکتب العالمیه، ۱۴۰۶ ه. ق